

JOAN AINAUD DE LASARTE
SEMBLANÇA BIOGRÀFICA

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
SECCIÓ HISTÒRICO-ARQUEOLÒGICA
BARCELONA, 2021

Joan Ainaud de Lasarte

Semblança biogràfica

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
SEMBLANCES BIOGRÀFIQUES, XCIV

Joan Ainaud de Lasarte
Semblança biogràfica

FRANCESC FONTBONA I DE VALLESCAR

BARCELONA
2021

Fontbona, Francesc, 1948- autor

Joan Ainaud de Lasarte : semblança biogràfica. — Primera edició. —
(Semblances biogràfiques ; 94)

A la coberta: Institut d'Estudis Catalans, Secció Històrico-Arqueològica. — Bibliografia
ISBN 9788499655833

I. Institut d'Estudis Catalans. Secció Històrico-Arqueològica II. Títol

III. Col·lecció: Semblances biogràfiques ; 94

1. Ainaud de Lasarte, Joan, 1919-1995 2. Historiadors de l'art — Catalunya — Biografia
929Ainaud de Lasarte, Joan

© Francesc Fontbona i de Vallescar

© 2021, Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició

Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: febrer de 2021

Elaboració: Gabinet de la Presidència de l'IEC

Text revisat lingüísticament per la Unitat de Correcció del Servei Editorial de l'IEC

Compost per la Unitat de Producció del Servei Editorial de l'IEC

Imprès a Open Print, SA

ISBN: 978-84-9965-583-3

Dipòsit Legal: B 3209-2021

Són rigorosament prohibides, sense l'autorització escrita dels titulars del *copyright*, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment i suport, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic, la distribució d'exemplars mitjançant lloguer o préstec comercial, la inclusió total o parcial en bases de dades i la consulta a través de xarxa telemàtica o d'Internet. Les infraccions d'aquests drets estan sotmeses a les sancions establertes per les lleis.

Joan Ainaud de Lasarte, el més brillant, erudit i laboriós historiador de l'art català de la seva generació, formà part des de l'11 d'abril del 1958 —com a membre ad-junt— de la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans, en seria membre numerari des del 1970, i arribà a presidir l'entitat entre 1978 i 1982, precisament els anys difícils de la transició política entre les escorrialles del franquisme i una democràcia coronada. Fou també membre fundador d'Amics de l'Art Romànic (1977), societat filial de l'IEC.

Vaig conèixer Ainaud quan jo tenia uns quinze anys d'edat i gaudia d'una primera petita feina remunerada que consistia a ordenar i documentar fotografies a l'Institut Amatller d'Art Hispànic de Barcelona. Aleshores Ainaud anava pràcticament a diari —i ho continuaria fent gairebé sempre— a l'Institut Amatller, cap al tard, quan acabava la seva jornada com a director general dels Museus Municipals d'Art de Barcelona, però tampoc era rar veure-l'hi al matí, ja que tenia una relació constant amb Josep Gudiol Ricart, l'inspirador i director d'aquella fundació privada, el patronat de la qual ara tinc l'honor de presidir jo mateix.

Ainaud havia estat deixeble informal de Gudiol —nebot del famós mossèn Josep Gudiol i Cunill, l'històric creador del Museu Episcopal de Vic—, i hi havia arribat presentat per Agustí Duran i Sanpere. Ainaud sempre trobà en Gudiol i el seu Institut Amatller un escalf d'alt nivell internacional insòlit en aquella Espanya trista de postguerra, tancada al món i al progrés. El jove Ainaud, doncs, a l'Institut Amatller s'adonà que s'hi promovia una activitat historicoartística molt exigent, independent del món oficial, i en constant relació amb els historiadors de l'art mundial que Gudiol coneixia personalment des d'abans de la gran tragèdia, i amb els quals continuà relacionant-se, com també es relacionava amb cordialitat amb els

noms rellevants de la historiografia artística espanyola, tot i que molts d'ells sintonitzaven més aviat amb el nou règim, el mateix que havia privat Gudiol del seu títol d'arquitecte, a causa de la seva fecunda col·laboració amb la Generalitat republicana durant la Guerra Civil.

Ainaud, que des de ben jove ja havia esdevingut membre del patronat de l'Institut (des del 25 de juny del 1945),¹ havia col·laborat amb diverses iniciatives culturals impulsades per l'activitat incansable de Gudiol, que exercia de veritable patriarca de la historiografia artística del país, volant molt alt. Una de les col·laboracions d'Ainaud amb Gudiol va ser el destacat i monumental catàleg *La Ciudad de Barcelona* (Madrid, CSIC, 1947), que signaren tots dos, conjuntament amb un altre pupil de Gudiol aleshores, Frederic-Pau Verrié. En una altra iniciativa editorial de Gudiol, les guies «Aries», destinades a crear guies turístiques d'alt nivell que ajudessin al manteniment material de l'Institut Amatller, Ainaud en redactà una de les primeres publicades, la dedicada a *Toledo* (1947).

Ainaud fou aviat coautor, també amb el seu mestre Gudiol, d'una monografia sobre Jaume Huguet (1948), editada en aquest cas sota el peu editorial mateix de l'Institut Amatller, i que ja era una aportació més de primera mà sobre una figura principal de la pintura gòtica catalana. I de nou col·laborà amb Gudiol —i ara també amb Santiago Alcolea Gil— en la redacció del volum d'alta divulgació *Arte de España. Cataluña* (Barcelona, Seix Barral, 1955).

Sobretot, però, cal aturar-se en l'ambiciosa col·lecció «Ars Hispaniae», creada i dirigida també per Gudiol sense fer-ne gaire ostentació, des de l'Institut Amatller, tot i que constava amb el peu editorial de Plus Ultra, de Madrid. Ainaud en redactà els volums sobre ceràmica i vidre (1952), escultura gòtica —en què ajudà Duran i Sanpere— (1956), i miniatura, gravat i enquadernació (1962), en què bona part del text del coautor de l'obra, l'aleshores ja gran i vençut Jesús Domínguez Bordona, també el redactà el mateix Ainaud, i sembla que en els dos casos el pes principal de la redacció dels llibres va recaure precisament en Ainaud.

En efecte, el gravat seria un dels diversos cavalls de batalla del Joan Ainaud estudiós, si bé sovint va derivar-ne l'estudi a la seva col·laboradora de llarg recorregut, Maria Aurora Casanovas, i ja quan va aparèixer al país la gran iniciativa en pro d'aquest art, impulsada pel pintor i gravador Jaume Pla, a les edicions La Rosa Vera, Ainaud hi participà amb més d'un text interessant i còmplice (1950 i 1951-1952).

D'aquesta època és un treball interessantíssim i molt documentat que Ainaud mai va veure publicat. És «Notes biogràfiques de l'arquitecte Pere Blay», el gran

1. Fins i tot va ser *in pectore* candidat a suplir Gudiol en la direcció arribat el cas, segons Joaquim GARRIGA, «Joan Ainaud de Lasarte» a *Diccionari d'historiadors de l'art català, valencià i balear* (en línia), <https://dhac.iec.cat/dhac_p.asp?id_personal=443> (consulta: 21 març 2020). De fet, Ainaud mai assolí la direcció de l'Institut, però seria president del patronat des del 6 de juny del 1990 fins a la seva mort.

representant català de l'arquitectura renaixentista més pura. Estava destinat al volum segon de la *Miscel·lània Puig i Cadafalch* (1951), volum que, al contrari del primer, mai va veure la llum, per raons econòmiques i de col·lapse funcional de l'Institut d'Estudis Catalans, el seu editor, que en aquell temps, com és ben sabut, sobrevivia mig amagat, escassíssim de recursos i de personal. El volum, però, ja no és inèdit; l'IEC el publicà, per fi, el 2017, i el text d'Ainaud, com altres del llibre, hi apareix amb la seva maquetació original, atès que en bona part el volum estava ja en l'estadi de les paginades.

Aquelles tardes a l'Institut Amatller varen ser tota una universitat per a mi, que aleshores, tanmateix, encara estava fent el batxillerat superior. Jo hi treballava amb les orelles ben obertes escoltant les converses sobre art, cultura i política —aquella política que mai se sentia valorar en públic per raons òbvies, però que allà fluïa sense censura— d'aquells dos personatges, als quals s'afegien sovint José Milicua i Santiago Alcolea, aleshores secretari del patronat de l'Amatller i que anys després seria el catedràtic fundador del Departament d'Història de l'Art, de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona.

En aquell moment jo ja coneixia molt el germà petit de Joan Ainaud, Josep Maria, advocat sense exercici, activista catalanista i historiador divulgador, que era amic i pacient del meu pare i, per això el veia sovint per casa meva. Era gairebé com un oncle més per a mi, proper, simpàtic i generós. Els meus primers textos publicats me'ls revisaria ell, que tenia també uns grans coneixements d'història de l'art, encara que aquells no haguessin estat els seus estudis universitaris. A en Joan, però, no l'havia tractat fins que vaig entrar a l'Amatller. Els dos germans, que de fons compartien les mateixes idees, eren personalment molt diferents. En Josep Maria, amb qui anys després coincidiria a la redacció de la *Gran enciclopèdia catalana*, i amb qui sempre ens vàrem tutejar malgrat que per edat podia ser el meu pare, era jovial i expansiu, i en Joan, amb qui sempre ens vàrem tractar de vostè fins al final de la seva vida, era adust i circumspecte. En Josep Maria era un home de riure franc; en Joan, en canvi, era de somriure constret. Potser li somreien els llavis però no ho feien els ulls. Al contrari que en Josep Maria, diria que en Joan era un gran tímid, però la seva timidesa no li impedia sovint esclatar, a la feina —no tant en altres llocs— en homèriques enrabiades. Un col·laborador seu de tota la vida, després d'una situació d'aquestes, en quedar-se sol va treure's el barret d'una revolada, el llençà amb fúria a terra i hi va saltar al damunt repetidament una bona estona.

Però per una altra banda, en Joan era concentrat i intens en la seva feina, i en Josep Maria, en canvi, era dispers i efervescent. El germà petit, en segons quines tasques, com la seva llarga presència a la redacció de la revista de divulgació *Història y Vida*, hi redactà amb constància i humilitat tota mena de textos, des d'articles llargs fins a respostes al consultori dels lectors —que quan anava curt de

materials alimentava ell mateix per fer-hi ambient—, i en molts casos fent servir pseudònims diferents, tant al peu de la pregunta com al peu de la resposta.

Els dos germans, que es portaven sis anys —prou temps perquè en Joan ja hagués patit la Guerra Civil en edat militar i, en canvi, en Josep Maria no—, havien generat un amor tellúric profund per la vila de Tossa, a la Selva, on passaren diversos estius de la seva infantesa i joventut. Fruit d'aquella passió conjunta és el bell llibret *Tossa* (Barcelona, Aymà, 1957), escrit a quatre mans pels dos germans i amb excel·lents fotografies de [Francesc] Fazio, la versió francesa del qual vaig trobar molt temps més tard en un llibreter de vell en molt bon estat, i em vaig fer dedicar l'exemplar per tots dos autors. A Tossa, precisament, un Joan Ainaud jove ja havia tingut l'ocasió de participar, els anys immediatament anteriors a la Guerra Civil —sota el guiatge de l'arqueòleg Alberto del Castillo i de l'historiador de l'art i pintor Rafael Benet—, en la creació del fascinant museu d'aquella vila, que conté materials de primer ordre, des de l'arqueologia fins a l'art contemporani internacional, d'artistes que hi passaren molts estius durant els anys vint i trenta del segle passat.

A la mort de Joan Ainaud, a Barcelona, el 5 de novembre del 1995, ja vaig fer-ne necrologies al butlletí de l'Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi² i a la mateixa memòria anual de l'IEC.³ Havien de ser textos molt sintètics i ara aquest, necessàriament, serà un treball una mica més ampli.

ORÍGENS VITALS

Joan Ainaud de Lasarte havia nascut a Sarrià (Barcelonès), quan aquesta vila encara era un municipi independent de Barcelona, el 25 de març del 1919. Era fill de Manuel Ainaud i Sánchez, dibuixant i pedagog, antic membre del grup post-modernista d'artistes Els Negres, influïts per Nonell, al costat d'Enric Casanovas, Joaquim Biosca, Martí Gimeno o Claudi Grau, colla que encara havien exposat a Els Quatre Gats, i també president d'una agrupació artística més o menys efímera, de la qual formava part igualment l'original escultor ebrenc Carles Mani, el 1906.⁴

En deixar la pràctica de l'art, Manuel Ainaud seria director de l'Assessoria Tècnica de la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, des d'on tingué

2. Francesc FONTBONA, «Joan Ainaud de Lasarte, historiador de l'art», *Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi* (Barcelona), vol. x (1996), p. 295-296.

3. Francesc FONTBONA, «Joan Ainaud de Lasarte i l'art modern», a *Institut d'Estudis Catalans: Memòria curs 1995-1996*, Barcelona, IEC, 1997, p. 139-142.

4. Francesc FONTBONA, *Carles Mani: L'escultor maleït*, Tarragona i Barcelona, Diputació de Tarragona i Viena, 2004, p. 45-48.

un paper important en la renovació escolar barcelonina anterior a la dictadura de Primo de Rivera. Entre els ancestres de Joan Ainaud, tanmateix, hi havia també altres personalitats de la vida cultural catalana, com la seva àvia, l'escriptora Carme Karr, i oncles seus com el violinista Enric Ainaud o el pintor Erasme de Lasarte. Per això, en Josep Maria proclamava amb orgull mal dissimulat però no pas fantasiós que pertanyia a les dues-centes famílies —segons ell, no eren gaire més— que havien construït la Catalunya moderna, alhora que se sentia orgullós de formar part d'aquelles famílies militantment catalanes que procedien no sols d'arreu de Catalunya, sinó també de diversos punts d'Espanya i d'Europa.

Ja de nen, Joan Ainaud s'entusiasmava a fons per qüestions de la collectivitat, com quan influí en el seu pare —partint d'un llibre il·lustrat d'història natural que aquest li havia portat— perquè des de l'ajuntament es fes possible que al zoològic de Barcelona hi hagués coales, que no n'hi havia. Al final no va ser possible pel règim alimentari molt especial que es veu que necessiten aquests animals, però el nen Ainaud, abans dels tretze anys —edat que tindria quan morí el seu pare—, ja havia fet la seva primera gestió per a la *res publica*.⁵ Es formà a la Mútua Escolar Blanquerna, entitat docent que tenia les seves arrels en la ja llunyana política educativa de la Mancomunitat —i on per cert es formaren també el meu pare i els seus germans petits—, i a l'Institut-Escola de la Generalitat de Catalunya, on es beneficià del mestratge d'un dels historiadors més valuosos i més silenciosos del seu temps, Enric Bagué.

Durant la Guerra Civil, treballà amb Frederic-Pau Verrié en l'estudi de la pintura gòtica de la catedral de Barcelona, tasca que enllestiren però que restaria inèdita. Assistí a un seminari sobre pintura i art medievals impartit —en el marc dels Estudis Universitaris Catalans— per Duran i Sanpere, a l'Arxiu Històric de la Ciutat, que aquest havia organitzat i dirigit a la Casa de l'Ardiaca. A part d'aquests noms, Ainaud sempre recordava, entre les persones que havien influït directament en la seva formació, Ferran Soldevila, Narcís Masó i Valentí, Pau Vila, Jaume Vicens i Vives, Xavier de Salas, així com Ramon Aramon i Serra i Ramon d'Abadal, dels quals hauria après a llegir i interpretar documents medievals, instrument fonamental per a un estudiós de l'art de l'edat mitjana com ell.

I si bé inicià estudis d'història a la Universitat Autònoma de Barcelona (1937-1938), no se li validaria la carrera fins que la va cursar completa durant la postguerra, a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona. A més, mobilitzat l'abril del 1938, Ainaud hagué d'interrompre els seus estudis, i serví al front pirenaic. Després de la victòria franquista, passà moments molt durs

5. Montse PRAT, entrevista amb Joan Ainaud per al programa *Un tomb per la vida* (1 juny 1994), emesa només parcialment (agraeixo la consulta de la transcripció a Joan Francesc Ainaud).

al camp de concentració franquista d'A Magdalena, a Betanzos (Galícia), on patí un tifus que va fer témer per la seva vida.⁶

Estigué vinculat a l'escoltisme en la seva infantesa i joventut⁷ i se'l relacionà amb la Germanor de les Creus de Sang, organització clandestina lligada a Unió Democràtica de Catalunya.

EL MUSEU COM A BASE DE LA SEVA ACTIVITAT

Joan Ainaud entrà a treballar de catalogador als Museus d'Art de Barcelona, el 1941, mentre encara cursava la llicenciatura a la Universitat de Barcelona, concloua el juny del 1943. Durant la Guerra, el mateix 1936, havia salvat de les flames anarquistes el bell *Sant Sebastià* de la Pia Almoïna, de Joan Mates, i després (1947) el diposità al Museu d'Art de Catalunya,⁸ on encara és. El novembre del 1943, recent llicenciat, doncs, guanyà el concurs de director del Museu d'Art Modern, on des del primer moment ja col·laborà a *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, revista nova que prenia el relleu, en castellà naturalment, del magnífic *Butlletí dels Museus* d'abans del franquisme. Hi publicà, amb Verrié, un treball monogràfic ja de gran maduresa sobre *El retablo del altar mayor del monasterio de Sant Cugat del Vallés y su historia* (I-1, 1941), que defineix la figura d'Ayne Bru, el seu autor, magnífic pintor germànic actiu a la Catalunya del gòtic final i els inicis del Renaixement. Ainaud enriqué el nou butlletí amb més articles —de nou amb Verrié o sol— sobre temes de totes les èpoques, com Jaume Huguet, ceràmica catalana medieval (I-2, 1942), el pintor neoclàssic Joan Carles Anglès (II-4, 1944), esglésies preromàniques, Joan Mates, Bartolomé Ordóñez (VI-3 i 4, 1948), i també amb ressenyes bibliogràfiques o noticiari.

Al Museu ja hi dictà un cicle de conferències sobre l'art medieval català el 1944: que aquell joveníssim funcionari de museus, a vint-i-cinc anys, ja dissertés al principal museu del país sobre un tema tan ampli i complex diu molt del grau de confiança que despertava entre els seus superiors. Als *Anales y Boletín...* hi publicà també un llarg article, quasi una monografia, sobre «Ribalta y Caravaggio» (V-3 i 4, 1947), que mostra la diversitat i profunditat dels seus interessos d'investigador, una característica que sempre va ser pròpia d'ell.

Al marge de la seva tasca al Museu, el seu prestigi el portà ja a ser reclamat per a intervenir, malgrat la seva joventut, un una obra de divulgació ambiciosa, *Barce-*

6. Josep M. AINAUD DE LASARTE, «El meu germà Joan», *Serra d'Or* (Montserrat), núm. 436, (abril 1996), p. 19-21 (259-261).

7. Raimon GALÍ, «Presència de Joan Ainaud», *Avui*, Barcelona (11 novembre 1995), p. C1.

8. Josep M. AINAUD, «El meu germà Joan», *Serra d'Or*, núm. 436, p. 19-21 (259-261).

lona a través de los tiempos (Barcelona, Mercedes, 1944), en pla d'igualtat amb figures ja consagrades com Lluís Pericot, Alberto del Castillo i Jaume Vicens Vives. Val a dir que hi figurava com a col·laborador de Del Castillo al seu capítol, però el seu nom no hi va ser pas presentat amb cos tipogràfic menor. Eren temps en què es relacionava amb el grup intel·lectual de la revista *Ariel*, i encara sovint escrivia de temes històrics més que artístics, com era el cas de la monografia *El Toisó d'Or a Barcelona* (Barcelona, Aymà, 1949).

El 9 de març del 1948, quan encara no havia fet la trentena, guanyà el concurs de director general dels Museus d'Art de Barcelona, que seria el càrrec de la seva vida, i que ocuparia al llarg de trenta-set anys. Allà succeïa Xavier de Salas Bosch, intel·lectual valuós, ben connectat amb el franquisme, que al seu torn havia succeït el represaliat Joaquim Folch i Torres, que aleshores era membre, des del maig del 1942, de l'encara semiclandestí Institut d'Estudis Catalans.

Ainaud mantingué contacte amb Josep Puig i Cadafalch, que, tot i haver estat privat del seu títol d'arquitecte, conservava una certa presència acadèmica per l'Institut d'Estudis Catalans i també freqüentava Gudiol a l'Institut Amatller. Puig i Ainaud assistiren, el 1949, al Congrés Internacional d'Història de l'Art d'Oporto i Lisboa, on el jove director entrà en contacte amb el nou organisme museístic internacional del Consell Internacional de Museus (ICOM), al qual pogué vincular els museus barcelonins, i igualment posà en relació l'ICOM amb el nou International Institute of Conservation.⁹

Ell valorava molt el paper de les Assemblees Intercomarcals d'Estudiosos, que s'iniciaren el 1950 per a revitalitzar el paper dels estudis locals i comarcals i dotar-los d'una tribuna sòlida. Entre assemblea i assemblea, un comitè d'enllaç, que després passà a dir-se Comitè Permanent, coordinava les diferents edicions, i Ainaud va ser-ne un dels presidents.

També l'aprofitament d'un ajut econòmic de la Hispanic Society of America, de Nova York, canalitzat per Gudiol el 1951, possibilità a Ainaud uns mesos de fecunda estada als Estats Units. La forta presència d'Ainaud al món dels museus es reforçà el 1951 mateix en ser nomenat secretari de la Junta de Museus de Barcelona. Havia de ser tota una vida vinculada a l'antiga institució, més o menys desvirtuada pel franquisme però encara útil, en la qual ell va desenvolupar una tasca ingent, i ja en democràcia, el 1991, esdevindria vicepresident del Ple de la nova Junta de Museus de Catalunya —amb més honors que competències reals—, nomenat pel Parlament de Catalunya.

Amb el càrrec d'Ainaud al Museu hi anava implícita la direcció d'*Anales y*

9. Joan Francesc AINAUD ESCUDERO, «Joan Ainaud de Lasarte i la seva relació amb el món dels Museus», a *Miscel·lània en homenatge a Joan Ainaud de Lasarte*, vol. 1, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998, p. 9-13.

Boletín..., però just a partir que ell se'n va fer càrrec, aquella publicació anà perdent el caràcter de revista erudita que havia tingut per esdevenir receptacle de treballs voluminosos, autèntiques monografies (d'especialistes com Martinell, Madurell, Alcolea, Aurora Casanovas, etc. i, més endavant, Sílvia Llonch), que ocuparien íntegrament un o més volums del nou butlletí, sense perdre, tanmateix, la presentació tipogràfica exterior de revista però sí l'estructura interna com a tal.

De fet, l'entrada d'Ainaud tan jove als Museus de Barcelona i la seva ascensió aviat a la direcció general ocasionaren que la seva obra personal d'historiador de l'art es canalitzés molt especialment gairebé en exclusiva a través de les tasques empreses per la institució que dirigia. Per això la seva obra escrita independent és relativament escassa, centrada en aspectes concrets i allunyada de l'elaboració de grans síntesis, alhora que és majoritàriament indestriable de la seva tasca als Museus de Barcelona.

Jaume Huguet era un dels seus temes principals de recerca, com s'ha vist, i en publicà una monografia sintètica (Madrid, Instituto Diego Velázquez, 1955), en la qual canvià certs punts de vista respecte al llibre que havia dedicat al pintor de Valls set anys abans, en col·laboració amb Gudiol. També, en plantejar-se l'exposició «Jaume Huguet 500 anys» (Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1993), Ainaud hi va tenir encara una participació destacada amb diversos textos del catàleg.

Es doctoraria en història a Madrid, que aleshores era l'única universitat de l'Estat espanyol que expedia doctorats, amb la tesi *Francesco de Marco Datini y sus relaciones económicas y culturales hispánicas* (1954), sobre un dels grans mercaders italians medievals, de la qual només en publicaria alguns tasts.¹⁰ Oposità, a Madrid, a càtedra d'història de l'art de la Universitat de Barcelona (1955-1956), que no va treure, sembla que per qüestions polítiques.¹¹ Tanmateix, acabaria dedicant-se també a la docència universitària; fou a l'aleshores recent fundada Universitat Autònoma de Barcelona, a Bellaterra, des de l'octubre del 1968 fins al setembre del 1972, bé que lògicament la seva absorbent dedicació al Museu, a la qual no renunciava, només li permeté una activitat docent limitada i testimonial. Tanmateix, d'aquella docència seva allà, algú habitualment molt sarcàstic pogué dir, a posteriori:

Ainaud pertenece a esa generación de intelectuales, sí señores, sí, de intelectuales que, después del desastre total de la guerra civil española, las pasaron francamente canutas tratando de salvar, al menos, los muebles, tras aquel nau-

10. Joan AINAUD DE LASARTE. «Quatre documents sobre el comerç català amb Síria i Alexandria», a *Homenaje a Jaime Vicens Vives*, vol. I, Barcelona, 1965, p. 327-335.

11. Josep M. AINAUD, «El meu germà Joan», *Serra d'Or*, núm. 436, p. 19-21 (259-261).

fragio colectivo. Nosotros, después de mucho criticarles, con toda nuestra chulería de diseño postmoderno, quizás acabemos por no llegarles ni siquiera a las suelas de los zapatos.¹²

A part de les ja esmentades col·laboracions amb les iniciatives editorials de Gudiol, Ainaud intervingué en *L'art català*, l'obra en dos volums que dirigí Joaquim Folch i Torres (1955-1961), magnífica síntesi de la història de l'art català, en què Ainaud abordà el capítol de «La pintura dels segles XVI i XVII», que hem d'interpretar com la necessitat de cobrir un període molt desatès aleshores per la historiografia artística catalana. L'erudició d'Ainaud va resoldre el problema, fins al punt que, en endavant, l'època del Renaixement en la pintura catalana seria ja una de les seves especialitats.

Entre més textos al marge de la seva tasca als Museus, publicà *Los templos visigótico-románicos de Tarrasa. Monumento nacional* (Madrid, Editora Nacional, 1970) —reeditat en català (Terrassa, Ajuntament de Terrassa, 1990)—, i la monografia *El Palau de la Generalitat de Catalunya* (Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1988), que també es reeditaria aviat. Igualment dedicà la seva atenció a l'obra del postnoucentista *Josep Viladomat. Escultures* (Museu de Manlleu, 1989), en col·laboració amb el seu fill Joan Francesc.

Joan Ainaud formà part de diverses entitats científiques: esdevingué membre numerari de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona el 18 de maig del 1969 —si bé l'havien elegit el 22 de maig del 1958—, on llegí el discurs d'ingrés sobre *Pintures del segle XIII del carrer Montcada de Barcelona*, extraordinari conjunt de pintura medieval civil que estudià en agençar el Palau Aguilar com a seu del Museu Picasso i ser testimoni excepcional de la seva inesperada aparició i restauració; el contestà el seu antic mestre Agustí Duran i Sanpere. Fou membre també de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, igualment de Barcelona, on dissertà sobre *Eugeni d'Ors i els artistes catalans*, el 1981 —amb un discurs de contesta de Joan Anton Maragall i Noble—, si bé l'havien elegit anys abans, el 17 de juny del 1964; va ser membre de la Junta de Govern (acadèmic conservador del Museu, entre 1982 i 1985).¹³

El varen temptar per càrrecs públics de dimensió política, però s'hi resistí.

12. Manuel TRALLERO, «Gracias “senyor” Ainaud», *La Vanguardia*, Barcelona (7 novembre 1993).

13. També en el pla acadèmic, fou a partir del decenni del 1950 representant a l'Estat espanyol de la Carnegie Foundation de Pittsburgh, dedicada al coneixement i la difusió de l'art contemporani europeu als Estats Units, membre del Congrés Anual de la College Art Association (1951), i membre corresponent de diverses institucions, com l'ICOM (des del 1951), la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando (des del 1953), la Unió Acadèmica Internacional (des del 1956), l'Academia de Bellas Artes de Toledo (1956) o l'Académie Royale des Beaux-Arts de Brussel·les. Fou Mestre de l'Académie des Jeux Floraux de Tolosa (1959) i patró de la Fundació Amigos del Museo del Prado (1988).

Quan Miquel Coll i Alentorn —un altre membre il·lustre de l'IEC— era conseller adjunt de la Presidència de la Generalitat, li proposà altes responsabilitats a Cultura, ja que en el període precedent de la Generalitat, encara sense pressupostos, Ainaud des de l'IEC havia fet una tasca extraoficial de suplència en el camp cultural. I fins i tot des del Govern espanyol, en època de la ministra de Cultura Soledad Becerril, el 1981, fou proposat per a la direcció del Museu del Prado de Madrid;¹⁴ era després de l'etapa de director de Pita Andrade i, davant de la seva negativa, el nou director seria el musicòleg i clergue Federico Sopena, nomenament que provocà la dimissió del sotsdirector Alfonso E. Pérez Sánchez, ja que l'especialitat del nou director no tenia relació amb el contingut del Museu.

EXPOSICIONS ORGANITZADES PER AINAUD

Ainaud, al llarg de la seva etapa de responsabilitat museística, va promoure una gran quantitat d'exposicions, sempre dins les limitades possibilitats d'una entitat de rang només municipal. Una de les primeres va ser, amb motiu de la mort de Marià Pidelaserra —pintor que tota la seva vida Ainaud reivindicaria—, l'organització, el maig del 1948, d'una de gran i antològica amb prop de dues-centes obres del pintor,¹⁵ a la seu del Museu d'Art Modern, a l'antic Arsenal de la Ciutadella, d'on el franquisme havia expulsat el Parlament de Catalunya, que l'havia ocupat en temps de la Generalitat republicana. La mostra havia d'anar acompanyada d'una completa monografia, redactada pel seu company d'estudis, col·laborador uns anys, i cunyat, Frederic-Pau Verrié, bé que el llibre, ja compost i en estadi de gal·lerades, seria avortat des dels serveis de cultura mateixos de l'Ajuntament, per minúcies de tipus polític, i no es publicà fins cinquanta-quatre anys més tard, ja en plena època democràtica.

Aquesta iniciativa ja marcava la tònica de la gestió futura d'Ainaud, en el sentit que, tot i ser un medievalista de vocació, concediria una atenció important a totes les èpoques de l'art català, cosa que el portà a ser un historiador força polivalent i a fer aportacions substancials no sols al romànic i al gòtic, com era d'esperar en ell, sinó també a l'art renaixentista, al barroc, al modernista i fins i tot als grans noms de l'avantguardista. Una «Exposició de primitius mediterranis», que tingué lloc al Saló del Tinell de Barcelona i la capella de Santa Àgata, el 1952, contextualitzà la pintura gòtica catalana amb la del conjunt mediterrani.

14. Testimoni de Joan Francesc Ainaud, que era present en rebre's la telefonada de la ministra.

15. Gairebé el doble de les que figurarien a la següent gran exposició antològica oficial dedicada a Pidelaserra, la que el Museu Nacional d'Art de Catalunya organitzà el 2002, a Barcelona i Madrid, en col·laboració amb la Fundación Cultural MAPFRE VIDA.

Participà en l'exposició «Centenario del nacimiento de Apelles Mestres», al Palau de la Virreina (1954). Bé que no figuri cap text seu en els catàlegs respectius, també hem d'atribuir a Ainaud un paper rellevant a les exposicions sobre Ramon Casas del 1958, Joaquim Sunyer del 1959, Alexandre de Laborde del 1960, Oleguer Junyent del 1961, i Isidro Nonell del 1962, totes al Palau de la Virreina, promogudes per la Junta de Museus, de la qual Ainaud era secretari i el membre més actiu de la comissió organitzadora. Les antològiques foren importants i molt completes, d'aquests noms bàsics de l'art modernista i noucentista, que contribuïren a refrescar la memòria col·lectiva sobre el paper essencial d'aquests artistes en una època en què encara no gaudien del grau de popularitat que posteriorment adquiriren. La de Laborde, fruit d'una massiva adquisició de dibuixos per part dels Museus d'Art, permeté endinsar-se en el paper d'aquell important viatger napoleònic francès al nostre país.

Entremig d'aquesta tanda, va fer-se la gran exposició «El arte románico» (1961), la d'abast més gran que va fer Ainaud, i la de més impacte internacional. Fou organitzada pel Govern espanyol, amb el patrocini del Consell d'Europa, i es disposà que hi hagués una doble seu: la de Barcelona i la de Santiago de Compostella, on hi havia un comissari adjunt, Manuel Chamoso Lamas, la participació del qual, si ens atenem a la seva presència al catàleg publicat, fou discreta. A Barcelona s'exposaren mil cinc-centes seixanta obres, al Palau Nacional, seu del Museu d'Art de Catalunya que dirigia Ainaud mateix, i les altres es varen veure a Santiago. Això sense comptar les prop de quatre-centes obres pertanyents al mateix Museu d'Art de Catalunya, que també formaren part de l'exposició, tant a Barcelona com a Santiago. Entre les peces hi havia també fotografies, però en un grau menor, ja que la majoria eren obres originals (pintures, escultures, orfèbreria, etc.). No s'hi varen plantejar mostrar el romànic només català o espanyol, sinó que a la mostra hi havia peces de tot Europa (procedents de molts estats: França, Itàlia, Alemanya, Bèlgica, Països Baixos, Gran Bretanya, Irlanda, Andorra, Àustria, Suècia, Noruega, Dinamarca, Portugal, Suïssa) i dels Estats Units d'Amèrica, en un total de prop de dues mil, un volum que avui dia seria pràcticament impossible de mobilitzar. Al catàleg, de prop de set-centes pàgines, més les d'il·lustracions, cada obra hi constava amb una fitxa raonada, que incloïa bibliografia i procedència. Un nombre considerable de les xifres les signà el mateix Ainaud —a part de fer un text introductori al catàleg—, i moltes altres les signà la seva col·laboradora i avieta esposa, Assumpta Escudero. Aquell catàleg, del qual es va fer també una edició francesa, a part de la castellana (aleshores el català, com és tristament sabut, era sistemàticament bandejat de la vida pública), quedà com una peça bibliogràfica de referència obligada en l'estudi del romànic mundial.

El seu paper a la gran exposició del Consell d'Europa va fer d'Ainaud una autoritat mundial en el tema, que es traduí en algunes monografies de divulgació:

Pinturas españolas románicas (Barcelona, Unesco Rauter, 1962), *Romanesque Painting* (Nova York, Viking Press, 1963), *La Pittura spagnola* (Bèrgam, Istituto Italiano d'Arti Grafiche, 1964), *Art roman catalan: peintures sur bois* (París, Hazan, 1965), *Art treasures in Spain* (Nova York, McGraw-Hill, 1969) i algunes més.

No renuncià tampoc a exhibir una gran mostra antològica de pintura catalana de totes les èpoques, a Madrid, al Casón del Buen Retiro, el 1962, que també seria exhibida a Barcelona.

Quan el Consell d'Europa organitzà una nova gran exposició, ara dedicada a «L'Europe gothique: XIIE-XIVE siècles», al Louvre de París, el 1968, Ainaud també hi va intervenir.

Però la mateixa intensitat amb la qual s'havia dedicat al romànic l'aplicà també al Modernisme. El 1959 ja parlava públicament d'un futurible museu del Modernisme a Barcelona, centrat en Gaudí i instal·lat en un edifici d'aquest encara per concretar,¹⁶ bé que no es duria mai a terme. Després, a partir de la «Exposición de artes suntuarias del Modernismo barcelonés», al Palau de la Virreina (1964), on invocant explícitament l'època de la seva àvia, Carme Karr, i insistint en el camí reivindicatiu del moviment modernista, obert una quinzena d'anys abans per J. F. Ràfols i Alexandre Cirici, es plantejà no sols mostrar el Modernisme en les arts sumptuàries, sinó també formar-ne de soca-rel un corpus per enriquir el Museu, en un moment en què tot just començava l'especulació econòmica de peces que fins aleshores havien estat francament menystingudes en el mercat de l'art. L'exposició constà de més de sis-centes peces i obriria pas a una nova mostra, que havia d'abraçar també les arts «majors», que s'inauguraria a Madrid el 1969, en ser també promoguda pel Ministeri d'Educació i Ciència, amb el nom «El Modernismo en España», malgrat que la immensa majoria de les peces exhibides eren lògicament catalanes.

Malgrat la intenció manifesta d'Ainaud, en els darrers moments del franquisme, de fer una operació semblant amb el Noucentisme, aquesta no s'arribà a engegar.

Ainaud també intervingué en una exposició sobre Rafael Benet, un dels guies en la seva joventut (Madrid, Dirección General de Bellas Artes, 1964). «Pujols y los artistas de su tiempo» fou una altra de les exposicions retrospectives (Palau de la Virreina, 1966), destinades a recuperar un temps i una cultura. En aquest cas, ja eren directament els Museus d'Art de Barcelona que l'organitzaven, com la de l'any següent, dedicada allà mateix al dibuixant i pintor postmodernista Joaquim Biosca.

Va ser molt important també l'exposició dedicada a Xavier Nogués, al Palau de la Virreina la primavera del 1967. Ainaud tenia Nogués incorporat en la seva

16. [Manuel del] ARCO, «Mano a mano. Juan Ainaud de Lasarte», *La Vanguardia*, Barcelona (28 novembre 1959), p. 21.

vida: l'artista havia fet els seus aiguaforts de Tossa en l'època en què Ainaud nen hi anava, i Ainaud també ja s'havia familiaritzat de nen amb els llibres il·lustrats de Nogués.¹⁷ L'exposició fou un altre *tour de force* que reuní més de mil quatre-centes obres, ben catalogades, d'aquell gran artista del Noucentisme crític, tan valorat també pel seu mestre Gudiol. Ainaud endegava així una intensa dedicació a la figura de Nogués, que fructificaria en la creació de la Fundació Xavier Nogués, el 1969, en la qual fou decisivament auxiliat per la conservadora del Museu, Cecília Vidal. Una nova exposició sobre Nogués, aquesta dedicada al «Legado Isabel Escalada, Vda. Nogués», que enriquí els fons del Museu el 1972, coincidí amb l'inici de l'esmentada fundació, en el patronat de la qual Ainaud i Vidal s'hi integraren decisivament, ell com a primer president i ella com a secretària.

Ainaud dirigí altres exposicions, com la primera antològica pública de Joaquim Mir, organitzada en col·laboració amb la Direcció General de Belles Arts, per la qual cosa es va fer primer a Madrid el 1971. Fou una bona mostra antològica, però de molta menys envergadura que l'exposició sobre Nogués, i en portar-la a Barcelona l'any següent gairebé triplicà el volum inicial d'obra triada. Cal també recordar la de la donació de la família de Juli González (1972-1973), l'antològica de Ricard Canals al Museu d'Art Modern de Barcelona (1976), etc.

Una nova fita extraordinària va ser l'exposició del primer centenari de la mort de Marià Fortuny, que es va fer a la seu del Museu d'Art Modern, al parc de la Ciutadella, el 1974, i que també es va veure a Reus i a Madrid, ja que hi participà novament la Direcció General de Belles Arts. Fou una iniciativa difícilment repetible, en la qual s'exposaren gairebé dues mil peces, que incloïen una sèrie molt important de materials —més d'un miler de dibuixos— que Ainaud havia aconseguit adquirir per al fons del Museu, i en aquest cas, ell, a més de dur-hi la batuta, publicà al catàleg —una completíssima peça bibliogràfica imprescindible per al coneixement del primer gran pintor català contemporani d'assolir una fama internacional— una introducció amb notables elements de recerca personal.¹⁸ Va ser el mateix any de l'exposició «Silos y su época», instal·lada al Palau Nacional de Montjuïc.

«Gargallo, exposició del Centenari» se celebrà el 1981, al Palau de la Virreina, i si bé el comissariat el portà Maria Lluïsa Borràs, la mostra sobre el gran escultor entre noucentista i avantguardista va fer-se encara sota la seva direcció i amb la seva intervenció al catàleg que se'n publicà. La següent exposició en aquell àmbit, la dedicada a Nonell, el mateix 1981, la preparà l'equip d'Ainaud però sense que

17. Montse PRAT, entrevista amb Joan Ainaud per al programa *Un tomb per la vida* (1 juny 1994).

18. Sobre Fortuny, tema del que sempre tenia noves coses a dir, anys després participà en una nova exposició, ara, però, organitzada per la Fundació «la Caixa», el 1989, quan Ainaud ja estava jubilat dels Museus de Barcelona.

ell constés al catàleg. Era l'època en la qual Ainaud em deia amb to sarcàstic que hi havia una «rebellió dels capitans».

LA GESTIÓ DELS FONTS MUSEÍSTICS

Sorpren en l'obra museística d'Ainaud que, amb un pressupost molt limitat, cobrés cada cop més camps. La joia de la corona era el Museu d'Art de Catalunya, naturalment —recordem que aleshores encara no tenia la *N* de *Nacional*—, veritablement un museu d'envergadura internacional, un dels museus d'art medieval més importants del món, que alhora perllongava els seus fons fins als segles XIX-XX.

La tasca d'Ainaud allà fou complexa: no sols gestionar-hi el dia a dia, sinó fer recerca d'uns materials que s'havien anat afegint als fons del Museu sovint sense tenir-ne una documentació sòlida, que calia suplir mitjançant informació recopilada per la gran erudició del seu responsable. A més, tot i els temps deprimits de tot ordre que es vivien, les col·leccions s'havien anat enriquint amb materials importants: part de la col·lecció del financer Julio Muñoz Ramonet —que, de fet, era l'antiga col·lecció Bosch Catarineu, que ja havia estat dipositada al Museu des d'abans de la Guerra Civil— s'incorporà el 1950; la col·lecció Maties Muntades, molt rica en art gòtic, s'incorporà el 1956, i Ainaud li concedia un relleu especial; la col·lecció de temps variats i gran nivell de Santiago Espona ingressà el 1958; i el 1961, la del sabadellenc Domènec Teixidó, especialment de pintura moderna. Més endavant s'anaren incorporant materials d'arts decoratives —sobretot— de la família Bertrand i Serra; la de Joan Prats Tomàs, de pintura barroca (1973) o la de Pere Fontana, de gòtic (1976)... Alguns frescs romànics secundaris que encara eren *in situ* foren incorporats al Museu per gestió directa d'Ainaud, amb la complicitat de Gudiol (1963); però molt més pes tingueren en el reforçament del Museu les incorporacions d'obres mestres de grans pintors gòtics com Bernat Martorell —retaule de Vinaixa, incorporat progressivament als anys cinquanta i seixanta—, o Jaume Huguet —retaule dels Revenedors, als anys setanta.

Però cal no oblidar que Ainaud era no sols el director del Museu d'Art de Catalunya, sinó el director general de tots els museus municipals d'art; i el Museu d'Art Modern —instal·lat a l'Arsenal de la Ciutadella— també tenia un paper molt destacat en aquell panorama. Allà hi havia el gruix d'unes col·leccions, les del Modernisme, que estaven guanyant just aleshores una força extraordinària com abans ningú hauria pogut esperar-se. I Ainaud no havia parat d'obrir nous projectes com a director general dels Museus d'art de Barcelona: havia instal·lat el llegat Francesc Cambó (1947) —una col·lecció amb peces importants de grans pintors clàssics internacionals—, primer al Palau de la Virreina (1956) i després al Palau de Pedralbes (1986); pilotà la constitució del Museu Picasso (1960-1963) i les se-

ves ampliacions, en què comptà amb la complicitat de l'artista mateix; fundà el Museu de Ceràmica —al Palau de Pedralbes— el 1966, amb la intervenció decisiva de l'especialista Lluís M. Llubia, amb fons que anaven des de la Còrdova del segle x a Antoni Cumella; i aprofitant la donació de la gran col·lecció d'indumentària de Manuel Rocamora, creà a un palauet del carrer de Montcada el Museu Tèxtil i de la Indumentària, el 1959. En aquesta acció s'hi entrelligava també el seu projecte, mai acomplert del tot, de potenciar els valors monumentals d'aquell carrer medieval, que malgrat tot guanyà en relleu. El Museu Clarà, fundat en època d'Ainaud, centrat en l'obra de l'escultor noucentista, s'acabaria desfent ja en època democràtica, i els museus d'Indumentària i de Ceràmica acabarien molts anys després (2014) absorbits pel flamant Museu del Disseny de Barcelona, al nou edifici Disseny Hub Barcelona de la plaça de les Glòries, on també s'enquibiren els antics museus d'Arts Decoratives i d'Arts Gràfiques. Pel que fa al Museu Frederic Marès, que sempre va tenir certa vida pròpia, mai sucumbí a intencions de desfer-lo, que hi foren, en bona part gràcies al bloqueig jurídic que el mateix Marès va saber establir-hi. I cal no oblidar mai que en el conjunt hi havia també la Biblioteca dels Museus, per la qual Ainaud vetllà des de sempre i que, sota el seu mandat, arribà a tenir vuitanta mil volums.

L'operació Picasso sens dubte promogué, com en un efecte dòmino, la creació de la Fundació Joan Miró (1971), de la qual Ainaud va ser designat patró per l'artista mateix (també Salvador Dalí el va voler patró de la seva fundació, al marge de l'àmbit museístic barceloní). Si Picasso no feia fàstics a tenir un museu dins l'Espanya franquista, Miró, a qui anys enrere la Barcelona municipal ja li havia dedicat una gran retrospectiva avalada pel mateix Ainaud (1968-1969), també l'hi podia tenir. Aquell contacte amb Miró desembocaria en l'edició de l'*Epistolari català* de l'artista (Barcelona, Barcino i Fundació Joan Miró, 2009), tasca col·lectiva liderada per un Ainaud ja en hores finals.

Especialment el projecte Picasso havia estat molt de remarcar, ja que el gran pintor andalús era un veritable quist incomodíssim per al règim franquista: no podien ignorar-lo perquè era el gran artista mundial del seu temps, però alhora era un exiliat inequívocament hostil a Franco, que a més tenia la voluntat personal que el seu museu «espanyol» fos precisament a Barcelona. Val a dir, però, que Ainaud disposà, en tota aquesta ampliació dels seus museus, de la complicitat de l'alcalde, Josep M. de Porcioles, que va tenir prou diplomàcia per a navegar entre dues aigües quan convenia. També trobà gran complicitat en la família Picasso-Vilató, els hereus a Barcelona de l'artista, en el seu amic i secretari Jaume Sabartés, en el notari Raimon Noguera i en amics molt propers a Picasso mateix, com els galeristes Gaspar o els editors Gili.

En produir-se el centenari del naixement de l'artista, Ainaud acabaria comissariant —en principi l'havien designat integrant d'un equip de comissaris— la

gran exposició «Picasso i Barcelona» el 1981, promoguda per l'Ajuntament i pel Ministeri de Cultura, celebrada a Barcelona i a Madrid, en la qual abocà tots els seus coneixements sobre Picasso i Catalunya, i de la qual quedà un gruixut catàleg, esdevingut de referència.

L'any anterior, també a Madrid, havíem coincidit ell i jo com a comissaris a una exposició organitzada pel Ministeri de Cultura també. Era el juny del 1980 i l'Espanya oficial, recent entrada en democràcia, tocada d'una sobtada mala consciència històrica, organitzà una gran exposició sobre «Cien años de cultura catalana 1880-1980». Hi jugava el fet que l'aleshores titular de la Direcció General del Patrimoni Artístic, Arxius i Museus era Javier Tusell, català de naixença i fill de catalanista, però també una efímera sinceritat en la recerca d'una relació més justa entre les cultures de l'Estat. La mostra, molt ambiciosa, que volia exhibir-ho tot, no sols art sinó lletres, música o context històric, va fer-se al Palacio de Velázquez del Retiro, i a part d'Ainaud i jo, hi havia força comissaris més: Vicente Cacho, Josep Termes, Joaquim Molas, Albert Manent, José Corredor-Matheos, Alexandre Cirici i Roger Alier, sota la coordinació general de Francesc Vicens. Va ser un miratge: l'interès de l'Espanya oficial per la cultura catalana aviat tornaria a esvaïr-se, especialment quan pocs mesos després, el 23 de febrer del 1981, l'intent de cop d'estat militar tornà Espanya a la seva absència de catalanitat de sempre.

Els primers anys setanta, un grup d'historiadors de l'art joves, la primera promoció universitària formada específicament en aquest camp, ens vàrem replantejar en l'àmbit purament teòric, i des de la marginalitat més absoluta, els museus d'art de Barcelona, a partir d'un llibre que s'intitulà *El museo de arte. Proyecto de planificación. Sus posibilidades en Barcelona* (Barcelona, Joven Cámara, 1972). Com que estava enquadrant en vermell i la premsa en va parlar força, col·loquialment se'n va dir «el llibre vermell», i no hi va mancar qui hi veiés una intencionalitat política concreta que de fet no hi era. Fou un intent sincer molt treballat d'aproximar-se a la qüestió, fins i tot ingenu, però Ainaud el va interpretar com un atac personal. La seva única conseqüència pràctica va ser que cap dels que hi vàrem intervenir (Francesc Miralles, Joan Ramon Triadó, Joaquim Dolç, Manuel Gudiol —fill precisament del gran mentor d'Ainaud—, Xavier Virós o jo mateix) tindriem d'aleshores ençà cap possibilitat d'integrar-nos a l'equip dels Museus.

Ainaud heretà el muntatge de Joaquim Folch i Torres, però hagué d'acabar fent un muntatge nou a causa de les novetats que afortunadament es produïen al Museu. Hem de pensar que al carrer el Museu era més conegut pel nom de «museu romànic» que no pel seu nom oficial, i el 1973 va culminar precisament la reordenació a fons de la secció d'art romànic. Si tenim en compte, però, que mancaven només un parell d'anys per a la fi del règim polític del qual al capdavant depenia tot aquell museu, la continuïtat d'aquell esforç de reorganització estava destinada a ser efímera.

Més ho serien encara les remodelacions de les seccions d'art gòtic (1981) i d'art renaixentista i barroc (1985), no sols pel mateix concepte de caducitat política que condicionava el procés esmentat, sinó també pel fet que la jubilació personal d'Ainaud era imminent. I des de l'Administració —encara municipal— es forçà el seu cessament només mesos abans de la fi del seu període laboral, una operació innecessària i feridora, que només serví per a aguditzar la sensació d'imolació d'Ainaud. No hauria costat res deixar escolar el poc temps que mancava pel final administratiu de la seva carrera funcional i fer així que pogués culminar sense incomoditat la seva llarga etapa de comandament. La fi de les activitats d'una figura tan forta i personalista sempre és problemàtica, i és cert que se li volgué oferir una sortida airosa fent-li l'encàrrec de redactar la història dels museus de Barcelona, tasca a la qual hauria pogut fer, ben segurament, una interessant aportació, però Ainaud ja no tingué aleshores ànims ni humor d'emprendre-la, ja que li devia sonar a un absurd premi de consolació que no amagava la maniobra del seu cessament prematur.

Tanmateix, cal tenir en compte que tots aquests esforços finals d'Ainaud per remodelar el Museu d'Art de Catalunya portaven una profunda contradicció interna, ja que l'aposta veritable d'Ainaud com a seu del Museu no era en el fons a Montjuïc, sinó des de feia temps, un hipotètic local de nova planta al recinte del monestir de Pedralbes, que potenciés no sols la nova instal·lació del Museu, sinó també un monument gòtic literalment extraordinari mal conegut pel públic. Fou un projecte en què treballà intensament, bé que mai es materialitzaria, tot i que hi havia un inici d'acord des del 1972 amb la comunitat de monges clarisses. El resultat més palpable d'aquella col·laboració seria la catalogació del mobiliari de Pedralbes (*El noble català al monestir de Pedralbes*, Ajuntament de Barcelona i Museu d'Art de Catalunya, 1976), a càrrec de la conservadora Assumpta Escudero, l'esposa d'Ainaud. Al marge d'això, la naturalesa administrativa mateixa del Museu canviaria tot seguit, ja que deixaria de ser municipal i s'integraria en un patronat controlat per la Generalitat, quan la jubilació d'Ainaud era ja un fet.

Altres museus barcelonins que potser no eren dins la seva òrbita administrativa també es beneficiaren del seu assessorament: el Marítim, el d'Història de la Ciutat, el de Música, l'Etnològic, el Militar...

En el camp de les publicacions fora de l'àmbit públic, més tard, participà en una nova obra plantejada per Josep Gudiol, el segon volum dedicat a *Cataluña* de la col·lecció «Tierras de España», que editava la Fundación Juan March (Madrid i Barcelona, Noguer, 1978). Ainaud fou requerit per a abordar-hi la síntesi de tot l'art modern i contemporani, com Gudiol mateix s'havia encarregat del medieval, però les seves altres obligacions només deixaren enllestir a Ainaud les parts sobre l'art renaixentista i barroc. Gudiol, pressionat per la Fundación March, acabà encarregant els capítols que Ainaud no lliurava a altres autors, fet que el contrarià fortament.

«El Renaixement a Catalunya: l'art» va ser precisament una exposició presentada el 1983 a la Fundació Joan Miró de Barcelona, comissariada per Ainaud, en què, per primera vegada, es plantejava al públic l'art català a l'època del Renaixement.

Paral·lelament a la seva activitat al Museu, portà a terme una ingent tasca de difusió de l'art entre un públic més ampli a partir de moltes conferències i xerrades per tot el territori de Catalunya, inclosa la Catalunya del Nord, de caire més científic que divulgatiu.

LA SEVA DARRERA ETAPA

Ja jubilat dels Museus, es produí una de les grans aportacions erudites d'Ainaud de tota la seva vida: la seva intervenció decisiva al Corpus Vitrearum Medii Aevi, endegat per l'Institut d'Estudis Catalans i la Union Académique Internationale. Per primer cop, els vitralls gòtics catalans van ser exhaustivament catalogats, fotografiats i estudiats a fons a partir de la tasca d'un equip multidisciplinari, que tenia en Ainaud el seu referent erudit principal. La participació d'Ainaud en aquesta obra fonamental es plasma en els quatre primers volums editats: *Els vitralls medievals de l'església de Santa Maria del Mar a Barcelona* (1985), *Els vitralls de la catedral de Girona* (1987), *Els vitralls del monestir de Santes Creus i la catedral de Tarragona* (1992) i *Els vitralls de la catedral de Barcelona i del monestir de Pedralbes* (1997). El buit que havia quedat en l'activitat d'Ainaud després de la seva retirada com a funcionari s'omplia, doncs, amb una obra de gran relleu internacional i editada amb molts recursos. Aquella va ser, sens dubte, la seva gran aportació final d'historiador de l'art: l'estudi erudit, fins aleshores poc transitat a Catalunya, d'una de les grans arts, i potser la més espectacular i lluminosa, a la qual no només hi aportà ciència, sinó també esforços logístics.

Quan, també a causa de la seva jubilació, disposà del temps que fins aleshores havia tingut tan compromès, li fou encarregada l'obra en tres volums *Pintura catalana* (Skira-Carroggio, 1989-1991), però ni la seva salut ni el caràcter eminentment divulgatiu —bé que de gran qualitat gràfica de les reproduccions— perseguit per l'editorial afavoriren que el resultat fos l'obra rodona que hauria donat segurement en unes altres circumstàncies.

Participà decisivament en l'exposició «Coleccionismo de arte en Cataluña», a Madrid (1987) —que després es va fer també a Barcelona— en el *Catàleg d'escultura i pintura medievals* del Museu Frederic Marès (1991), en la *Història de Barcelona* dirigida per Jaume Sobrequés i Callicó (Barcelona, Ajuntament de Barcelona i Enciclopèdia Catalana, 1991), així com comissarià l'exposició «L'Art en la pell: cordovans i guadamassils de la col·lecció Colomer Munmany» (1992). Formà part

també de l'equip destinat a estudiar *Els colors de l'Eixample*, per trobar la teòrica carta de colors genuïns de les façanes barcelonines, a partir d'una anàlisi molt completa dels tons originals dels edificis de l'Eixample, i que es plasmà en una exposició i un catàleg acuradament preparats (Ajuntament de Barcelona, 1993).

Quan vaig ingressar a la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, el 1989, el discurs de resposta me'l va fer ell, i en ser proposat jo mateix per a ingressar a l'Institut d'Estudis Catalans també fou ell qui redactà la meua presentació (1992). Ja havien passat una vintena d'anys del «llibre vermell» i, bé que encara amb cicatrius, una certa indulgència d'Ainaud ja me l'havia guanyada.

A part de totes les aportacions ja alludides, Ainaud en publicà diverses més, sempre interessants, en treballs relativament breus, en nombroses publicacions periòdiques —des de les més erudites a les més comunes— o en obres miscel·lànies que no detallaré.¹⁹ I renunció encara més a aturar-me en la menció de la gran quantitat de pròlegs i introduccions de llibres i catàlegs que escriví al llarg de la seva vida. Tenia una veritable voluntat de ser i arribar a tot arreu.²⁰

En els seus anys en actiu, Ainaud no es manifestà públicament partidari de cap opció política. En ple franquisme no podia ser d'altra manera, però després,

19. Prefereixo esmentar-ne referències en nota, sense entrar en detalls de les temàtiques, per no sobrecarregar el cos del present treball: *Sefarad* (Madrid-Barcelona), *Barcelona divulgación històrica*, *Pirineos* (Saragossa), *Analecta Sacra Tarraconensia*, *Revista de Occidente* (Madrid), *Arbor* (Madrid), *Boletín del Fomento de las Artes Decorativas* (Barcelona), *Analecta Montserratensia*, *La Céramique espagnole du XIIIe siècle à nos jours* (Cannes), *Congrès Archeologique de France* (París), actes del *Congreso de Historia de la Corona de Aragón* (Palma de Mallorca), *Ausa* (Vic), *Coloquio* (Lisboa), *Stucchi e mosaici alto medioevali* (Milà), *Revista de Girona*, *Provence Historique* (Marsella), *Annales du Midi* (Tolosa de Llenguadoc), *Cuadernos de Arqueología e Historia de la Ciudad* (Barcelona), *Boletín Interior Informativo del Centro Comarcal Leridano* (Barcelona), *Mundo Hispánico* (Madrid), *Litúrgica* (Montserrat), *VIII Asamblea Intercomarcal d'Estudiosos a Montblanc*, *Arte in Europa*, *Scritti di Storia dell'Arte in onore di Edoardo Arslan* (Milà), *Estudis Romànics* (Barcelona), *Goya* (Madrid), *Església d'Urgell* (la Seu d'Urgell), *Miscel·lània arqueològica* (Empúries), *Destino* (Barcelona), *Quaderns d'Arxiu de la Fundació Bosch i Cardellach* (Sabadell), *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos* (Figueres), *Serra d'Or* (Montserrat), *Daedalus* (Barcelona), *Miscel·lània Pau Vila* (Barcelona), *San Jorge* (Barcelona), *Les Cahiers de Saint-Michel de Cuxa*, *Actas del Simposio para el estudio de los códices del Comentario al Apocalipsis de Beato de Liébana* (Madrid), *Els catalans a Sardenya* (Barcelona-Càller), *Els catalans a Sicília* (Barcelona), *IX Symposium de Prehistòria i Arqueologia Peninsular* (Barcelona), *Ex libris: Quaderns d'Investigació Exlibrística* (Barcelona), *Catalunya romànica* (Barcelona), *Cultura* (Valls), *Revista de Catalunya* (Barcelona), *Lambard* (Barcelona) o *Quaderns científics i tècnics de restauració monumental* (Barcelona).

20. Els càrrecs de gestió que Ainaud detingué comportaven sovint la concessió d'un tipus de distincions i condecoracions més pròpies en general del món polític: Oficial d'Acadèmia pels serveis prestats a la cultura francesa (1955); Creu de Cavaller Oficial de l'Orde al Mèrit de la República Italiana (1961) i Medalla Cultural d'Or del Ministeri d'Afers Estrangers (1962), Comanador de l'Orde Reial de l'Estel Polar de Suècia (1961); Medalla d'Or al Mèrit en les Belles Arts concedida pel rei d'Espanya (1982), Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya (1982), Medalla d'Or al Mèrit Científic de la Ciutat de Barcelona (1993), Premi d'Honor Jaume I de la Fundació Lluís Carulla —conjuntament amb el seu germà Josep Maria— (1994), etc.

tot i la militància activa del seu germà Josep Maria a Convergència i Unió que el portà a càrrecs públics importants, tampoc. Tanmateix, els darrers temps posà algun cop el seu nom explícitament al peu d'un suport col·lectiu a la candidatura de Jordi Pujol com a president de la Generalitat de Catalunya (març del 1992).

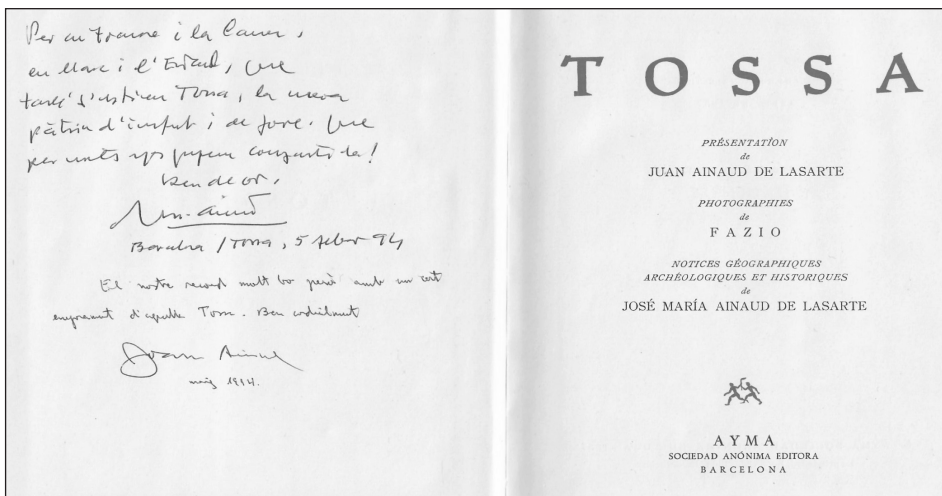
D'ençà que morí el doctor Josep Gudiol, d'altra banda, home de món, Ainaud —que tant hi havia col·laborat— esdevingué l'historiador de l'art més representatiu del nostre país, i ho fou des de la plataforma oficial més vistosa, la dels museus públics. Bé que ho he reiterat altres cops, no vull deixar de constatar que ser historiador de l'art no és a casa nostra una activitat excessivament popular; la gent del món de les lletres pures: els poetes, els novel·listes, els filòlegs, fins i tot els que escriuen sobre història política són força presents en la ment del públic català culte, en canvi els historiadors de l'art rarament apareixen als mitjans de comunicació. Ell mateix, tot i el poder cultural tan fort que va tenir en el seu àmbit estricte, seria en el pla públic sempre molt menys popular que el seu germà. Molts cops, parlant de «l'Ainaud» amb algú del món cultural, m'adonava al cap d'una estona que el meu interlocutor es pensava que em referia a en Josep Maria, i el pitjor era que quan li precisava que parlava d'en Joan més d'un cop l'altre feia cara de desconèixer de qui li estava parlant.

I en canvi, la paradoxa és que l'art —les arts plàstiques— és precisament, i sense cap mena de dubte, el trumfo més celebrat mundialment de la cultura del nostre país, el que vol dir que el seu coneixement i divulgació sembla que hauria de reportar als seus especialistes un grau superior de reconeixement públic a Catalunya.

BIBLIOGRAFIA SOBRE JOAN AINAUD DE LASARTE NO ESMENTADA EN NOTA

- ARCO, [Manuel del]. «Mano a mano. Juan Ainaud de Lasarte». *La Vanguardia*. Barcelona (3 juliol 1966), p. 33.
- ALCOLEA GIL, Santiago. «Ainaud de Lasarte, Joan». A: *Gran enciclopèdia catalana*. Vol. I. Barcelona: Edicions 62: Enciclopèdia Catalana, 1969, p. 346. [Reeditat al suplement 4, 1997]
- BORRÀS, Maria Lluïsa. «Joan Ainaud, director de museos». *Destino* [Barcelona] (octubre 1974), p. 40-42.
- GUARDIA, María Asunción. «Joan Ainaud de Lasarte, nuevo presidente del IEC». *La Vanguardia*. Barcelona (15 octubre 1978), p. 57.
- ESPINÀS, Josep Maria. «Joan Ainaud i de Lasarte». *Identitats* [Barcelona: TV3] (13 març 1985). També disponible a: <<https://www.ccma.cat/tv3/alicarta/identitats/joan-ainaud-i-de-lasarte/video/2733290/>> [Consulta: 6 abril 2020].
- CASADEVALL, Gemma. «Entrevista (...) Joan Ainaud». *Avui Diumenge*. Barcelona (25 novembre 1990), p. 6-7.

- CALVO SERRALLER, Francisco (dir.). *Enciclopedia del arte Español del siglo xx*. Vol. 2: *El contexto*. Madrid: Mondadori, 1992, p. 17.
- SARDÀ, Zeneida. «Joan Ainaud de Lasarte o l'art de "llegir" pedres i pintures». *Serra d'Or* [Montserrat], núm. 390 (juny 1992), p. 11-14 (419-422).
- BENET, Josep. «Joan i Josep M. Ainaud de Lasarte». A: *Nadala*. Vol. XXVIII. Barcelona: Fundació Jaume I, 1994, p. 102-103. (Fundació Jaume I)
- MUNDÓ, Anscari M. «Joan Ainaud i la sàvia erudició». *Avui*. Barcelona (7 novembre 1995), p. B4.
- BARRAL I ÀLTET, Xavier. «Joan Ainaud el més savi en art». *Serra d'Or* [Montserrat], núm. 436 (abril 1996), p. 22-24 (262-264).
- RIPOLL PERELLÓ, Eduard. «Joan Ainaud de Lasarte i els museus». *Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi* [Barcelona], vol. x, 1996, p. 297-301.
- «Joan Ainaud de Lasarte». A: *Institut d'Estudis Catalans: Memòria del curs 1995-1996*. Barcelona: IEC, 1997, p. 129-142. [CASTELLET, Manuel, p. 129-130; BARRAL, Xavier, p. 131-135; CABESTANY, Joan-F., p. 136-138, a part de l'esmentat text meu de la nota 3]
- RIBAS, Mercè; AINAUD, Joan Francesc. «Bibliografia de Joan Ainaud de Lasarte». A: *Miscel·lània en homenatge a Joan Ainaud de Lasarte*. Vol. I. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1998, p. 15-27. [Actualització de la versió publicada a *Miscel·lània litúrgica catalana*. Vol. VII. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1996, p. 15-38]
- PEIRÓ MARTÍN, Ignacio; PASAMAR ALZURRIA, Gonzalo. *Diccionario Akal de historiadores españoles contemporáneos*. Madrid: Akal, 2002.
- BORRÁS GUALIS, Gonzalo M.; PACIOS LOZANO, Ana Reyes. *Diccionario de historiadores españoles del arte*. Madrid: Cátedra, 2006, p. 41-42.
- SALA [I TUBERT], M. Lluïsa. «La Junta de Museus entre 1940 i 1981». A: *Cent anys de la Junta de Museus de Catalunya 1907-2007*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2008, p. 173-217.
- V[ÉLEZ] V[ICENTE], P[ilar]. «Ainaud de Lasarte, Joan». A: *Diccionari biogràfic de l'Acadèmia de Bones Lletres*. Barcelona: Reial Acadèmia de Bones Lletres: Fundació Noguera, 2012, p. 20-21.

El llibre sobre Tossa escrit pels germans Ainaud (Barcelona, Aymà, 1957), amb la dedicatòria de tots dos a Francesc Fontbona.

FONT: Arxiu Francesc Fontbona.

Comissaris de l'exposició «Cien años de cultura catalana» (Ministeri de Cultura, Madrid, 1980). D'esquerra a dreta, Albert Manent, Vicente Cacho Viu, Francesc Fontbona, Joaquim Molas, Joan Ainaud, Alexandre Cirici i José Corredor Matheos.

FONT: Arxiu Francesc Fontbona.

Acte d'homenatge a Eugeni d'Ors pel seu centenari a la Generalitat de Catalunya. D'esquerra a dreta, Francesc Fontbona, el conseller Max Cahner, el president Jordi Pujol, Joan Ainaud i Enric Jardí (28 de setembre del 1981).

FONT: Arxiu Francesc Fontbona.

Homenatge de l'Associació Catalana de Crítics d'Art a Josep Gudiol Ricart. D'esquerra a dreta, Mn. Miquel dels Sants Gros, Joan Ainaud, Pilar Parcerisas, Daniel Giralt Miracle, Josep Gudiol, Alexandre Cirici i Francesc Fontbona (fotografia publicada al diari *Avui* del 18 d'octubre del 1985).

FONT: Arxiu Francesc Fontbona.

**LLISTA DE MEMBRES DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS AMB UNA
BIOGRAFIA PUBLICADA A LA COL·LECCIÓ «SEMBLANCES BIOGRÀFIQUES»**

AINAUD DE LASARTE, Joan	(1919-1995)
ALCOVER I SUREDA, Antoni M.	(1862-1932)
ALÒS-MONER I DE DOU, Ramon d'	(1885-1939)
ALSINA I BOFILL, Josep	(1904-1993)
ANGLADA I D'ABADAL, M. Àngels	(1930-1999)
ARAMON I SERRA, Ramon	(1907-2000)
BADIA I MARGARIT, Antoni M.	(1920-2014)
BARRERA I COSTA, Heribert	(1917-2011)
BASTARDAS I PARERA, Joan	(1919-2009)
BATALLER I CALATAYUD, Josep Ramon	(1890-1962)
BOFILL I PICHOT, Josep M.	(1860-1938)
BOLÒS I CAPDEVILA, Oriol de	(1924-2007)
BROCÀ I DE MONTAGUT, Guillem M. de	(1850-1918)
CARBONELL I DE BALLESTER, Jordi	(1924-2016)
CARIA, Rafael	(1941-2008)
CARNER I PUIG-ORIOI, Josep	(1884-1970)
CARRERAS I ARTAU, Joaquim	(1894-1968)
CASACUBERTA I ROGER, Josep M. de	(1897-1985)
CASAS I SICART, Creu	(1913-2007)
CASASSAS I SIMÓ, Enric	(1920-2000)
CASASSAS I SIMÓ, Lluís	(1922-1992)
CASASSAS I SIMÓ, Oriol	(1923-2012)
CASTELLS I GUARDIOLA, Josep	(1925-2018)
CERVERA I ASTOR, Leandre	(1891-1964)
CLASCAR I SANOU, Frederic	(1873-1919)
COLL I ALENTORN, Miquel	(1904-1990)
COLOMER I POUS, Eusebi	(1923-1997)
COROMINES I MONTANYA, Pere	(1870-1939)
COROMINES I VIGNEAUX, Joan	(1905-1997)
DOMINGO I SANJUÁN, Pere	(1896-1979)
DURAN I SANPERE, Agustí	(1887-1975)
EGOZCUE I CUIXART, Josep	(1940-2006)
ESTEVE I SUBIRANA, Antoni	(1902-1979)
FABRA I POCH, Pompeu	(1868-1948)
FARAUDO DE SAINT-GERMAIN, Lluís	(1867-1957)
FARGAS I ROCA, Miquel A.	(1858-1916)
FOLCH I TORRES, Joaquim	(1886-1963)
FONT I QUER, Pius	(1888-1964)
FONTBOTÉ I MUSSOLAS, Josep Maria	(1921-1989)
FONTSERÈ I RIBA, Eduard	(1870-1970)

FREIXA I PEDRALS, Enric	(1911-2002)
FUSTER I ORTELLS, Joan	(1922-1992)
GALÍ I COLL, Alexandre	(1886-1969)
GUIMERÀ I JORGE, Àngel	(1845-1924)
JARDÍ I BORRÀS, Ramon	(1881-1972)
LLUCH I MARTÍN, Enric	(1928-2012)
MARAGALL I GORINA, Joan	(1860-1911)
MARGALEF I LÓPEZ, Ramon	(1919-2004)
MARTORELL I TRABAL, Francesc	(1887-1935)
MIRALLES I SOLÀ, Carles	(1944-2015)
MIRET I SANS, Joaquim	(1858-1919)
MOLL I CASASNOVAS, Francesc de Borja	(1903-1991)
MOLL I MARQUÈS, Aina	(1930-2019)
NICOLAU D'OLWER, Lluís	(1888-1961)
NOGUERA DE GUZMAN, Raimon	(1897-1990)
OLIVER I TOLRÀ, Miquel dels Sants	(1864-1920)
PARÉS I FARRÀS, Ramon	(1927-2018)
PI I SUNYER, August	(1879-1965)
PIJOAN I SOTERAS, Josep	(1881-1963)
PRAT DE LA RIBA I SARRÀ, Enric	(1870-1917)
PRATS I DOMINGO, Modest	(1936-2014)
PREVOSTI I PELEGRÍN, Antoni	(1919-2011)
PUIG I CADAFALCH, Josep	(1867-1956)
PUIG SALELLAS, Josep M.	(1924-2007)
RIBAS I PIERA, Manuel	(1925-2013)
ROCA-PONS, Josep	(1914-2000)
ROSELLÓ I MOLINARI, Xavier	(1948-2016)
RUBIÓ I BALAGUER, Jordi	(1887-1982)
RUBIÓ I LLUCH, Antoni	(1856-1937)
RUYRA I OMS, Joaquim	(1858-1939)
SAGARRA I DE SISCAR, Ferran de	(1853-1939)
SARDÀ I DEXEUS, Joan	(1910-1995)
SARSANEDAS I VIVES, Jordi	(1924-2006)
SEGALÀ I ESTALELLA, Lluís	(1873-1938)
SERRA I HÚNTER, Jaume	(1878-1943)
SERRA I PUIG, Eva	(1942-2018)
SERRA I RÀFOLS, Josep de C.	(1900-1971)
SOLANS I HUGUET, Joan Antoni	(1941-2019)
SOLÉ I SABARÍS, Lluís	(1908-1985)
TARRADELL I MATEU, Miquel	(1920-1995)
TEIXIDOR I BATLLE, Josep	(1920-1989)
TERRADAS I ILLA, Esteve	(1883-1950)
TRIADÚ I FONT, Joan	(1921-2010)
TRIAS I FARGAS, Ramon	(1922-1989)

TRUETA I RASPALL, Josep	(1897-1977)
TURRÓ I DARDER, Ramon	(1854-1926)
VALLS I TABERNER, Ferran	(1888-1942)
VALLVERDÚ CANES, Francesc	(1935-2014)
VERDAGUER I JUANOLA, Pere	(1929-2017)
VERNET I GINÉS, Joan	(1923-2011)
VICENS VIVES, Jaume	(1910-1960)
VILA I DINARÈS, Pau	(1881-1980)
VILLANGÓMEZ I LLOBET, Marià	(1913-2002)

SEMBLANCES BIOGRÀFIQUES

Títols publicats

- [1] Manuel RIBAS I PIERA, *Josep Puig i Cadafalch, cofundador i membre il·lustre de l'IEC* (1996)
- [2] Josep M. CAMARASA, *Ramon Turró, un modernista al laboratori* (1997)
- [3] Josep CARRERAS, *August Pi i Sunyer. Semblança biogràfica* (1998)
- [4] Manuel SUBIRÀ, *Pere Domingo. Semblança biogràfica* (1998)
- [5] Albert BALCELLS, *Enric Prat de la Riba i l'Institut d'Estudis Catalans* (1998)
- [6] Oriol CASASSAS, *Miquel A. Fargas i Roca i els nous horitzons* (1999)
- [7] Xavier BARRAL, *Josep Pijoan. Del salvament del patrimoni artístic català a la història general de l'art* (1999)
- [8] *M. Àngels Anglada i d'Abadal. Sessió en memòria* (1999)
- [9] Eulàlia DURAN, *Agustí Duran i Sanpere. Semblança biogràfica* (2000)
- [10] Francesc FONTBONA, *Joaquim Folch i Torres. Semblança biogràfica* (2000)
- [11] Jordi SALES, *Jaume Serra i Hünter. Semblança biogràfica* (2000)
- [12] Carles MIRALLES i Anscari M. MUNDÓ, *Lluís Nicolau d'Olwer. Semblança biogràfica* (2000)
- [13] Josep M. FONT, *Guillem M. de Brocà. Semblança biogràfica* (2000)
- [14] Oriol de BOLÒS, *Pius Font i Quer. Semblança biogràfica* (2000)
- [15] Antoni ROCA, *Esteve Terradas i Illa. Semblança biogràfica* (2000)
- [16] Joan VENY, *Antoni M. Alcover i Sureda. Semblança biogràfica* (2000)
- [17] Pere LLUÍS FONT, *Joaquim Carreras i Artau. Semblança biogràfica* (2000)
- [18] *Enric Casassas i Simó. Sessió en memòria* (2000)
- [19] David SERRAT, *Lluís Solé i Sabarís. Semblança biogràfica* (2000)
- [20] *Ramon Aramon i Serra. Sessió en memòria* (2001)
- [21] Antoni SERRA I RAMONEDA, *Joan Sardà i Dexeus. Semblança biogràfica* (2001)
- [22] Aina MOLL, *Francesc de Borja Moll. Semblança biogràfica* (2001)
- [23] *Josep Roca-Pons. Sessió en memòria* (2001)
- [24] Josep Enric LLEBOT, *Eduard Fontserè i Riba. Semblança biogràfica* (2002)
- [25] Carles MIRALLES, *Lluís Segalà i Estalella. Semblança biogràfica* (2002)
- [26] Albert BALCELLS, *Ramon d'Alòs-Moner i de Dou. Semblança biogràfica* (2003)
- [27] Jaume CABRÉ, *L'ocellot sinistre. Semblança biogràfica d'Àngel Guimerà* (2003)
- [28] Pere LLUÍS FONT, *Eusebi Colomer i Pous. Semblança biogràfica* (2003)
- [29] Ricard GUERRERO, *Josep Alsina i Bofill, amor a la professió, amor a la llengua, amor al país. Semblança biogràfica de Josep Alsina i Bofill* (2003)
- [30] M. Teresa FERRER, *Joaquim Miret i Sans. Semblança biogràfica* (2003)
- [31] Josep M. MAS I SOLENC, *Ferran Valls i Taberner. Semblança biogràfica* (2004)
- [32] Oriol CASASSAS, *Josep Trueta i Raspall, el símbol. Semblança biogràfica de Josep Trueta i Raspall* (2004)
- [33] Salvador REGUANT, *Josep Ramon Bataller i Calatayud. Semblança biogràfica* (2004)
- [34] *Marià Villangómez. Sessió en memòria* (2004)
- [35] Carles A. GASÒLIBA, *Ramon Trias Fargas. Semblança biogràfica* (2004)
- [36] *Homenatge a Joaquim Ruyra en el centenari de 'Marines i boscatges' (1903-2003)* (2005)

- [37] Manuel CASTELLET, *Josep Teixidor i Batlle. Semblança biogràfica* (2005)
- [38] Carles MIRALLES, «*Un xic exòtic i desorientat*». *Semblança de Joan Maragall l'últim any de la seva vida* (2005)
- [39] Ramon Margalef. *Sessió en memòria* (2005)
- [40] Eva SERRA, *Ferran de Sagarra i de Siscar. Semblança biogràfica* (2005)
- [41] Josep MASSOT, *Jordi Rubió i Balaguer. Semblança biogràfica* (2005)
- [42] Joan VILÀ-VALENTÍ, *Pau Vila i Dinarès. Semblança biogràfica* (2006)
- [43] Joan SOLÀ, *Pompeu Fabra i Poch. Semblança biogràfica* (2006)
- [44] Albert BALCELLS, *Francesc Martorell i Trabal. Semblança biogràfica* (2006)
- [45] Jacint CORBELLA, *Antoni Esteve i Subirana. Semblança biogràfica* (2006)
- [46] Oriol CASASSAS, *Leandre Cervera i Astor. Semblança biogràfica* (2007)
- [47] Josep VALLVERDÚ, *Josep Carner i Puig-Oriol. Semblança biogràfica* (2008)
- 48 Albert BALCELLS, *Antoni Rubió i Lluch, historiador i primer president de l'Institut d'Estudis Catalans* (2008)
- 49 Oriol de Bolòs i Capdevila. *Sessió en memòria* (2009)
- 50 Joaquim MOLAS, *Miquel dels Sants Oliver i Tolrà. Semblança biogràfica* (2009)
- 51 Josep M. CAMARASA, *Josep M. Bofill i Pichot. Semblança biogràfica* (2009)
- 52 Jordi Sarsanedas. *Sessió en memòria* (2010)
- 53 Rafael Caria. *Sessió en memòria* (2010)
- 54 Joan Bastardas. *Sessió en memòria* (2011)
- 55 Josep M. de Casacuberta i Roger. *Sessió en memòria* (2012)
- 56 Josep MASSOT, *Frederic Clascar i Sanou. Semblança biogràfica* (2012)
- 57 Albert BALCELLS, *Pere Coromines. Semblança biogràfica* (2013)
- 58 Antoni Prevosti i Pelegrín. *Sessió en memòria* (2013)
- 59 Eulàlia DURAN, *Joan Fuster. Semblança biogràfica* (2013)
- 60 Eva SERRA, *Josep de C. Serra i Ràfols. Semblança biogràfica* (2013)
- 61 Oriol Casassas i Simó. *Sessió en memòria* (2014)
- 62 Enric Lluch i Martín. *Semblança biogràfica* (2014)
- 63 Ramon Jardí i Borràs. *Semblança biogràfica* (2015)
- 64 Modest Prats i Domingo. *Sessió en memòria* (2016)
- 65 Antoni M. Badia i Margarit. *Sessió en memòria* (2016)
- 66 Francesc Vallverdú Canes. *Sessió en memòria* (2016)
- 67 Carles Miralles i Solà. *Sessió en memòria* (2017)
- 68 Jordi Carbonell i de Ballester. *Sessió en memòria* (2019)
- 69 Dolors BRAMON, *Joan Vernet i Ginés. Semblança biogràfica* (2019)
- 70 Pere Verdaguier. *Sessió en memòria* (2019)
- 71 Pere SANTANACH, *Josep Maria Fontboté i Mussolas. Semblança biogràfica* (2019)
- 72 August BOVER, *Josep Roca-Pons. Semblança biogràfica* (2019)
- 73 Josep GONZÁLEZ-AGÀPITO, *Alexandre Galí i Coll. Semblança biogràfica* (2019)
- 74 Miquel VILARDELL, *Josep Egozcue i Cuixart. Semblança biogràfica* (2019)
- 75 Joan Antoni SOLANS, *Manuel Ribas i Piera. Semblança biogràfica* (2020)
- 76 Jordi CASASSAS, *Lluís Casassas i Simó. Semblança biogràfica* (2020)
- 77 Jaume TERRADAS, *Creu Casas i Sicart. Semblança biogràfica* (2020)
- 78 Ramon Parés i Farràs. *Sessió en memòria* (2020)
- 79 Joan Triadú i Font. *Sessió en memòria* (2020)
- 80 Isidor MARÍ, *Aina Moll i Marquès. Semblança biogràfica* (2020)

- 81 *Eva Serra i Puig. Sessió en memòria* (2020)
- 82 Àngel MESSEGUER, *Josep Castells i Guardiola. Semblança biogràfica* (2020)
- 83 Joaquim AGULLÓ, *Xavier Roselló i Molinari. Semblança biogràfica* (2020)
- 84 Joaquim RAFEL, *Lluís Faraudo de Saint-Germain. Semblança biogràfica* (2020)
- 85 *Solans i el seu temps. Sessió en memòria* (2020)
- 86 Salvador ALEGRET, *Heribert Barrera i Costa. Semblança biogràfica* (2020)
- 87 Lluís JOU, *Raimon Noguera de Guzman. Semblança biogràfica* (2020)
- 88 Antoni ROCA, *Enric Freixa i Pedrals. Semblança biogràfica* (2020)
- 89 Joan MARTÍ, *Joan Coromines i Vigneaux. Semblança biogràfica* (2020)
- 90 Lluís JOU, *Josep M. Puig Salellas, en la cruïlla del país. Semblança biogràfica* (2020)
- 91 Joan SANMARTÍ, *Miquel Tarradell i Mateu. Semblança biogràfica* (2020)
- 92 Jaume SOBREQUÉS, *Miquel Coll i Alentorn. Semblança biogràfica* (2020)
- 93 Enric PUJOL, *Jaume Vicens Vives. Semblança biogràfica* (2020)
- 94 Francesc FONTBONA, *Joan Ainaud de Lasarte. Semblança biogràfica* (2021)

